

Synchronizacja

Ostatnia modyfikacja: 11.03.2020

Wprowadzenie

- Współbieżny dostęp do współdzielonych danych może powodować niespójność danych.
- Utrzymanie spójności danych wymaga mechanizmów zapewniających uporządkowane wykonywanie współpracujących procesów.
- Przykład: problem producenta-konsumenta z ograniczonym buforem o pojemności n . Rozwiązanie (na następnym slajdzie) wykorzystuje współdzieloną zmienną *counter*, o wartości początkowej 0. Wartość zmiennej jest powiększana przy każdym dodaniu nowego obiektu do bufora, a zmniejszana przy usunięciu obiektu z bufora.

Producent-konsument (i bufor)

■ Dane współdzielone

```
#define BUFFER_SIZE 4
typedef struct { . . . } item;
item buffer[BUFFER_SIZE];
int in = 0, out = 0, counter = 0;
```

■ Producent

```
while (true) {
    /* produce an item in next_produced */
    while (counter == BUFFER_SIZE) ; /* buffer full? */
    buffer[in] = next_produced;
    in = (in + 1) % BUFFER_SIZE;
    counter++;
}
```


■ Konsument

```
while (true) {
    while (counter == 0) ; /* buffer empty? */
    next_consumed = buffer[out];
    out = (out + 1) % BUFFER_SIZE;
    counter--;
    /* consume the item in next_consumed */
}
```

out

Producent-konsument - implementacja

- Dla poprawności działania powyższych algorytmów instrukcje:

`counter++;`

`counter--;`

muszą być wykonywane **niepodzielnie** (ang. *atomically*), tzn. wykonywanie tych instrukcji nie może być przerwane.

- Przykładowa realizacja operacji **counter++** oraz **counter-**

`R1 = counter`

`R1 = R1 + 1`

`counter = R1`

`R2 = counter`

`R2 = R2 - 1`

`counter = R2`

Producent-konsument - wyścigi

- Przykładowo niech początkowo **counter=3**, a procesor wykonuje kod procesów producenta i konsumenta w następującej kolejności:

producent: **R1 = counter**   ($R1 = 3$)

producent: **R1 = R1 + 1**   ($R1 = 4$)

konsument: **R2 = counter**   ($R2 = 3$)

konsument: **R2 = R2 - 1**   ($R2 = 2$)

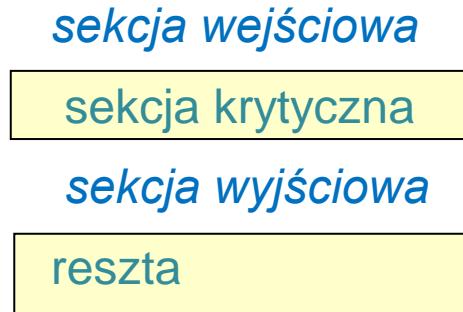
producent: **counter = R1**   ($counter = 4$)

konsument: **counter = R2**   ($counter = 2$)

- Zmienna **counter** może uzyskać wartość **4** lub **6** (zależnie od tego który z procesów zapisze do zmiennej ostatni), ale nie wartość poprawną (5).
- **Wyścigi** - sytuacja w której dwa lub więcej procesów zmieniają współbieżnie wspólną zmienną i gdy końcowa wartość zmiennej zależy od tego który z procesów zmodyfikuje zmienną ostatni.
- Dla zapobieżenia wyścigom procesy współbieżne muszą **synchronizować** swoje działanie.

Problem sekcji krytycznej

- **n** procesów współzawodniczy w dostępie do współdzielonej danej
- W każdym z procesów istnieje fragment kodu, nazywany sekcją krytyczną (ang. *critical section*), w którym występuje dostęp do współdzielonych danych.
- Problem – zagwarantować, że w przypadku gdy jeden proces wykonuje kod sekcji krytycznej - żaden inny proces nie może znajdywać się w swojej sekcji krytycznej.
- Struktura procesu P_i

Rozwiążanie problemu sekcji krytycznej

- 1. Wzajemne wykluczanie (mutual exclusion).** Jeśli proces P_i jest w swojej sekcji krytycznej, to żaden inny proces nie działa w sekcji krytycznej.

- 2. Postęp (progress).** Jeśli żaden proces nie działa w sekcji krytycznej, oraz istnieją procesy, które chcą wejść do sekcji krytycznych, to tylko procesy nie wykonujące swoich reszt mogą kandydować do wejścia do sekcji krytycznej i wybór ten nie może być odwlekany w nieskończoność.

- 3. Ograniczone czekanie (bounded waiting).** Musi istnieć ograniczenie na liczbę wejść innych procesów do ich sekcji krytycznych po tym, gdy dany proces zgłosił chęć wejścia do swojej sekcji krytycznej i zanim uzyskał na to pozwolenie.
  - Zakładamy niezerową szybkość wykonywania procesów
  - Nie zakładamy relacji szybkości procesów.

Algorytm Petersona

- Tylko 2 procesy, P_0 oraz P_1
- Założenie: operacje maszynowe **load** i **store** są atomowe
- Dane współdzielone:

```
int znacznik[2], numer;
```
- Proces P_i ($i=0$ lub 1)

```
...
znacznik [i] = true;
numer = j; // Uwaga: j == !i, tzn. j=1 dla P0 i j=0 dla P1
while (znacznik [j] && numer == j) ;
/* sekcja krytyczna */

...
znacznik[i] = false;
/* reszta */

...
```

- Algorytm spełnia wszystkie **3** warunki poprawności - rozwiązuje problem sekcji krytycznej dla dowóch procesów.

Sprzętowe wspomaganie synchronizacji

- Systemy zazwyczaj posiadają środki do sprzętowego wspomagania obsługi sekcji krytycznej.
- Wszystkie omawiane dalej rozwiązania wykorzystują **blokowanie (locking)**
  - Obszary krytyczne są zabezpieczone przez blokady dostępu
- Systemy z jednym procesorem – mogą wyłączyć obsługę przerwań
  - Aktualnie wykonywany kod nie zostanie wywłaszczyony (running without preemption)
  - Podejście zazwyczaj nieefektywne w systemach wieloprocesorowych
    - Systemy wykorzystujące wyłączanie przerwań nie są dobrze skalowalne

Współczesne procesory są wyposażone w specjalne instrukcje

- **Atomowe** = nieprzerywalne
- Testowanie słowa procesora i jednoczesne ustawienie wartości innego słowa
- Zamiana wartość dwóch słów w pamięci

Rozwiążanie problemu sekcji krytycznej za pomocą blokady

Ogólny schemat rozwiązania problemu sekcji krytycznej z blokadą (**lock**), którą może zająć tylko jeden (z dwóch) procesów. Podstawowe operacje

- Zajmij (**acquire**)
- Zwolnij (**release**)

. . .

acquire lock

sekcja krytyczna

release lock

reszta

. . .

- Dla większej liczby procesów powyższy schemat zapewnia jedynie **wzajemne wykluczanie**

Sprzętowe wspomaganie synchronizacji (c.d.)

- Nierozdzielna zamiana wartości dwóch zmiennych

```
void Zamień(boolean &a, boolean &b) {  
    boolean temp = a; a = b; b = temp;  
}
```

Wykorzystanie do **wzajemnego wykluczania**:

- Dana dzielone: `boolean zamek=false;`

- Proces P_i

```
boolean klucz= true; /*dana lokalna */
```

```
do{  
    Zamień(zamek,klucz) ;  
    } while(klucz) ;
```

```
/* sekcja krytyczna */
```

```
....
```

```
zamek = false;
```

```
/* reszta */
```

Sprzętowe wspomaganie synchronizacji

- Wyłączanie przerwań na czas wykonywania sekcji krytycznej
- **Testuj i zmieniaj nierozdzielnie** zawartość słowa maszynowego.

```
boolean Testuj_i_Ustal(boolean &cel) {  
    boolean rv = cel;  
    cel = true;  
    return rv;  
}
```

Wykorzystanie do realizacji **wzajemnego wykluczania**:

- Zmienna dzielona: `boolean zamek = false;`
- Proces P_i

    . . .

```
while (Testuj_i_Ustal(zamek)) ;
```

    . . . /* sekcja krytyczna */

```
zamek = false; /* zwolnienie blokady */
```

    . . . /* reszta */

Wzajemne wykluczanie z ograniczonym czekaniem

- Współdzielone: `boolean czekanie[n], zamek;`
- Kod procesu nr *i* (spośród *n*)

```
/* sekcja wejściowa */  
    czekanie[i] = true; klucz = true;  
    while ( czekanie[i] && klucz )  
        klucz=Testuj_i_Ustal(zamek);  
    czekanie[i] = false;
```

```
/* sekcja krytyczna */
```

```
....
```

```
/* sekcja wyjściowa */  
j = (i+1) % n;  
while ( j != i && ! czekanie[j] ) j= (j+1) % n;  
if ( j == i ) zamek = false;  
else czekanie[j] = false;  
  
/* reszta */
```

```
....
```

Semafor

- Mechanizm synchronizacji nie wymagający aktywnego czekania.
- Semafor S zawiera licznik - liczbę całkowitą, którą można modyfikować jedynie za pomocą dwóch **nierozdzielnych operacji** (oryginalnie nazwanych **P i V**):

```
wait (S) : while (S.value≤ 0) do ;
```

```
    S .value--;
```

```
signal (S) : S .value++;
```

Przykład: sekcja krytyczna dla n procesów

- Zmienne dzielone

- `semaphore mutex;`
- początkowo `mutex.value = 1`

- Proces P_i

...

`wait(mutex);`

`/* sekcja krytyczna */`

...

`signal(mutex);`

`/* reszta */`

...

Implementacja semaforów

- Trzeba zagwarantować, że żadna para procesów nie może jednocześnie wykonać **wait()** i **signal()** na tym samym semaforze.
- Tak więc wykonywanie funkcji **wait()** and **signal()** musi odbywać się pod ochroną sekcji krytycznej
  - Można w tej sekcji krytycznej korzystać z odpytywania (**busy waiting**) jeżeli chroniony kod jest krótki, bo wówczas mała jest strata cykli procesora
- Aplikacje mogą spędzać w swoich sekcjach krytycznych dużo czasu, więc odpytywanie nie jest wówczas wskazane.

Implementacja semafora bez aktywnego czekania

- Zwiążemy z semaforem rekord (strukturę)

```
typedef struct {  
    int value;  
    struct process *L; /* lista procesów oczekujących */  
} semaphore;
```

- Założymy dwie proste operacje:

- **block** zawiesza proces, który ją wywołał.
- **wakeup(P)** wznowia wykonanie zawieszonego procesu **P**.

Implementacja semafora - c.d.

- Operacje semaforowe zdefiniowane są następująco:

```
wait(semaphore *S) :  
    S->value--;  
    if (S->value < 0) {  
        /* dodaj ten proces do listy S->L i uśpij */  
        block();  
    }  
  
signal(semaphore *S) :  
    S->value++;  
    if (S->value <= 0) {  
        /* usuń process P z listy S->L i obudź go */  
        wakeup(P);  
    }
```

Semafor - uniwersalny mechanizm synchronizacji

- Zadanie: Wykonaj **B** w P_j dopiero po tym, jak się wykona **A** w P_i
- Rozwiązanie:
  - Zainicjuj wartość semafora **flag** przez 0
  - Kod:

P_i		P_j
⋮		⋮
A		wait(flag)
signal(flag)		B

Blokada i głodzenie procesów

- **Blokada** – dwa lub więcej procesów czekają bezterminowo na zdarzenie, które może być jedynie wytworzone przez jeden z oczekujących procesów.
- Niech S oraz Q będą dwoma semaforami zainicjowanymi przez 1

P_0	P_1
<code>wait(S);</code>	<code>wait(Q);</code>
<code>wait(Q);</code>	<code>wait(S);</code>
⋮	⋮
<code>signal(S);</code>	<code>signal(Q);</code>
<code>signal(Q)</code>	<code>signal(S);</code>

- **Głodzenie** – czas oczekiwania procesu na semafor jest bardzo długi lub nieograniczony wskutek niewłaściwego szeregowania procesów oczekujących (np. szeregowanie LIFO, bądź statyczne priorytetowe).
- **Inwersja priorytetów** – niskopriorytetowy proces, który zajął semafor potrzebny wykonującemu się procesowi o wyższym priorytecie, powoduje wstrzymanie tego drugiego (jak gdyby zyskiwał na „ważności”).
  - Rozwiązanie: **dziedziczenie priorytetów (priority inheritance)**

Semafony zliczające

- **Semafor zliczający (wielowartościowy)** – zmienna całkowita może przybierać wartości z (jednostronnie) nieograniczonego przedziału wartości.
- **Semafor binarny** – zmienna może przybierać wartości 0 oraz 1; może być prostszy do implementacji.
- Semafor zliczający **S** można implementować za pomocą dwóch binarnych.

Struktury danych:

```
binary-semaphore S1, S2;  
int C;
```

Inicjalizacja: **S1.value = 1;   S2.value = 0;   C = początkowa wartość S**

```
Wait(S){  
    wait(S1);  
    C--;  
    if (C < 0) {  
        signal(S1);  
        wait(S2);  
    }  
    signal(S1);  
}
```

```
Signal(S){  
    wait(S1);  
    C++;  
    if (C <= 0) signal(S2);  
    else signal(S1);  
}
```

Klasyczne problemy synchronizacji

- Problem ograniczonego buforowania
- Problem czytelników i pisarzy
- Problem obiadujących filozofów

Problem ograniczonego buforowania

- Dane dzielone

semaphore pełny, pusty, mutex;

SemInit(pełny,0); SemInit(pusty,n); SemInit(mutex,1);

- Proces producenta

do {

/* twórz jednostkę informacji */

...

wait(pusty);

wait(mutex);

{* dodaj jednostkę informacji do bufora */

...

signal(mutex);

signal(pełny);

} while (1);

- Proces konsumenta

do {

wait(pełny);

wait(mutex);

{* usuń jednostkę informacji z bufora */

...

signal(mutex);

signal(pusty);

{* konsumuj pobraną jednostkę informacji */

...

} while (1);

Problem czytelników i pisarzy

- Dane są wspólne dla wielu wykonujących się współbieżnie procesów
  - **Czytelnicy** – jedynie odczytują dane, nie wykonują żadnych modyfikacji danych
  - **Pisarze** – odczytują i modyfikują dane
- Problem
  - Należy umożliwić czytelnikom współbieżny odczyt danych – o ile danych nie modyfikuje pisarz
  - Tylko jeden pisarz może w danej chwili modyfikować dane.
- Można rozważyć kilka wariantów sformułowania problemu czytelników i pisarzy:
  - **Pierwszy wariant** – żaden czytelnik nie jest powstrzymywany przed rozpoczęciem czytania o ile aktualnie pisarz nie ma prawa wykorzystywania danych
  - **Drugi wariant** – pisarz rozpoczyna czytanie jak najszybciej.
  - W obydwóch wariantach istnieje możliwość głodzenia -> sformułowano dalsze warianty ...
  - W niektórych systemach rozwiązywanie problemu czytelników i pisarzy jest wspierane przez jądro (**reader-writer locks**)

Problem czytelników i pisarzy

- Dane dzielone: **semaphore mutex, pisanie; int czyt;**
początkowo: **SemInit(mutex,1); SemInit(pisanie,1); czyt = 0**

- Proces pisarza

```
wait(pisanie);  
...  
/* tu następuje pisanie */  
...  
signal(pisanie);
```

- Proces czytelnika

```
wait(mutex);  
czyt++;  
if (czyt == 1)  
    wait(pisanie);  
    signal(mutex);  
    /* tu następuje czytanie */  
    ...  
    wait(mutex);  
    czyt--;  
    if (czyt == 0)  
        signal(pisanie);  
        signal(mutex);
```

Problem obiadujących filozofów

- Dane dzielone

semaphore pałeczka[5]; /* początkowo =1 */

Problem obiadujących filozofów (c.d.)

■ Filozof *i*:

```
do {
    wait(pałeczka[i]);
    wait(pałeczka[(i+1) % 5]);
    ...
    /* spożywaj posiłek */
    ...
    signal(pałeczka[i]);
    signal(pałeczka[(i+1) % 5]);
    ...
    /* filozofuj */
    ...
} while (1);
```

Problem obiadujących filozofów (c.d.)

- Przeciwdziałanie blokadzie
  - Dopusć jedynie 4 filozofów do stołu
  - Pozwól podnieść pałeczki jedynie wtedy, gdy jest dostępna jedna z lewej i jedna z drugiej strony (podnoszenie pałeczek musi dokonywać się w sekcji krytycznej).
  - Wykorzystaj rozwiązańe asymetryczne – każdy nieparzysty filozof podnosi najpierw pałeczkę ze swojej lewej strony, a potem z prawej. Dla parzystych filozofów kolejność jest odwrotna.
  - Rozwiązania, które zabezpieczają przed blokadą, nie muszą zabezpieczać przed głodzeniem.

Niepoprawne użycie semaforów

- Niepoprawne użycie semaforów:
  - signal (mutex) .... wait (mutex)
  - wait (mutex) ... wait (mutex)
  - Pominięcie wait (mutex) czy signal (mutex) (lub obydwóch)
- Semaforы nie chronią przed blokadą czy głodzeniem procesów.

Monitory (*)

- Monitor jest konstrukcją synchronizującą wysokiego poziomu, pozwalającą na bezpieczne dzielenie dostępu do abstrakcyjnych typów danych przez wiele współbieżnych procesów.

```
type monitor-name = monitor
    deklaracje zmiennych
    procedure entry P1 :(...);
        begin ... end;
    procedure entry P2(...);
        begin ... end;
        :
    procedure entry Pn (...);
        begin...end;
begin
    kod inicjalizacji
end
```

- Dalsze informacje – w podręczniku

Synchronizacja - implementacje

- Systemy zgodne z POSIX
- Linux
- MS Windows

Systemy zgodne z POSIX

- Interfejs UNIX System V – **zestawy semaforów**
- Nowszy interfejs **semaforów posixowych**
  - **semafory nazwane**
  - **semafory nienazwane**
- **Muteksy**
- **Zmienne warunku** (*condition variables*)
- **Bariera**
- **Blokady czytelników-pisarzy** (Read-Write locks)

Linux - synchronizacja

- Linux:

- Jądro do wersji 2.6 wyłączało przerwania dla krótkich sekcji krytycznych
- Jądra od wersji 2.6 są w pełni wywłaszczone

- Linux dostarcza:

- **semaforów**
- **atomowych operacji na liczbach całkowitych**
- **blokad aktywnych (spinlocks)**
- **blokad czytelników-pisarzy**

- W systemach z pojedynczym procesorem blokady aktywne są zastąpione przez włączanie/wyłączanie wywłaszczenia jądra.

Synchronizacja w MS Windows

- W systemach jednoprocesorowych wykorzystuje się maskowanie przerwań do zabezpieczenia dostępu do zasobów globalnych.
- Wykorzystywane są **blokady aktywne** (*spinlocks*) w systemach wieloprocesorowych.
- Różnorodne obiekty synchronizacji są dostępne dla programisty:
  - **zdarzenia (events)** – przyjmują jeden z dwóch stanów: aktywny i wyłączony. Służą do synchronizacji jednostronnej – jeden wątek zmienia stan obiektu, podczas gdy drugi wątek oczekuje na stan aktywny. Są dwa rodzaje obiektów **zdarzenie**: wyłączany automatycznie (przepuszczenie tylko jednego wątku przez funkcję oczekującą na stan aktywny) i wyłączany ręcznie (uaktywnienie obiektu powoduje odblokowanie wszystkich oczekujących wątków).
  - **muteksy (zamki)** realizują blokadę; mogą być wielokrotnie zajęte (a później tylkokrotnie zwolnione) przez jeden i ten sam wątek
  - **semafora** wielowartościowe
  - **sekcje krytyczne** - specjalne tanie muteksy działające w obrębie procesu

Transakcje niepodzielne

- Model systemu
- Odtwarzanie na podstawie dziennika
- Punkty kontrolne
- Współbieżne transakcje niepodzielne

Transakcje niepodzielne – model systemu

- Transakcja, to fragment programu, w którym występuje ciąg dostępów do obiektów (odczytu, zapisu), zakończony operacją **zatwierdzania** bądź **zaniechania**.
- Operacja zatwierdzania oznacza pomyślne zakończenie transakcji (*committed transaction*), a zaniechania - rezygnację z zakończenia operacji wskutek błędu logicznego bądź awarii.
- Podstawową kwestią rozważaną w przetwarzaniu transakcji jest zachowanie ich niepodzielności pomimo ewentualnych awarii systemu komputerowego.
- Dla zapewnienia niepodzielności wykonywania transakcji transakcję zaniechaną (*aborted transaction*) należy **wycofać** (*roll back*), tzn. przywrócić dane zmienione przez wykonane już operacje transakcji do stanu, jaki miały bezpośrednio przed rozpoczęciem wykonywania transakcji. Skutków operacji zatwierzonej nie można cofnąć.

Transakcje niepodzielne – model systemu

Typy środków magazynowania danych, z których korzystają transakcje:

- Pamięć ulotna (ang. *volatile storage*), to pamięć w której informacje na ogół nie są w stanie przetrwać awarii systemu. Przykład: pamięć operacyjna,
- Pamięć nieulotna (ang. *nonvolatile storage*), to pamięć w której informacje na ogół są w stanie przetrwać awarii systemu, ale jest to pamięć istotnie wolniejsza od ulotnej; ponadto nie jest to pamięć niezawodna. Przykład: pamięć dyskowa.
- Pamięć trwała (ang. *stable storage*) przechowuje niezawodnie informacje „dowołnie długo”. Pamięć trwała może być zrealizowana jedynie w przybliżeniu, przy zastosowaniu zwielokrotniania informacji w wielu jednostkach pamięci nieulotnej (możliwie niezależnych jeśli chodzi o awarie).

Przy realizacji transakcji chodzi więc o zapewnienie ich niepodzielności, pomimo możliwej utraty danych przechowywanych w pamięci ulotnej.

Odtwarzanie na podstawie dziennika

- Niepodzielność transakcji może być zrealizowana przy pomocy zapisu do rejestru transakcji w *pamięci trwałej* rekordów zawierających opis kolejnych operacji transakcji: nazwę modyfikowanego obiektu, stan przed i po operacji.
- Pierwszą operację transakcji T_i poprzedza specjalny rekord rozpoczęcia

< T_i starts>

- Gdy dochodzi do zatwierdzenia transakcji T_i - w rejestrze zapisuje się specjalny rekord zatwierdzenia

< T_i commits>

- Każdy wpis do rejestru musi (idealnie) dotrzeć do pamięci trwałej – zanim nastąpi zmiana danych w trybie transakcji.

Odtwarzanie na podstawie dziennika - c.d.

- Rejestr umożliwia rekonstrukcję stanu obiektów do wartości przed rozpoczęciem transakcji, jeśli w czasie przeprowadzania transakcji wystąpi awaria, powodująca utratę danych w pamięci ulotnej, ale nie powodująca zaginięcia danych rejestru.
  - Jeśli w rejestrze jest rekord rozpoczęcia transakcji T_i , a nie ma rekordu zatwierdzenia – procedura wycofaj, $\text{undo}(T_i)$, odtwarza stare wartości obiektów (które zostały zmienione przez wykonane operacje transakcji)
  - Jeśli w rekordzie są zarówno rekord rozpoczęcia jak i zakończenia – procedura przywróć, $\text{redo } (T_i)$, nadaje najnowsze wartości wszystkim danym zmienionym przez zakończoną transakcję.
- Aby zagwarantować poprawność nawet przy awarii w czasie odtwarzania – procedury *wycofaj* i *przywróć* powinny być **idempotentne** (skutek wielokrotnego użycia taki, jak jednokrotnego).

Punkty kontrolne

- Po awarii systemu trzeba w zasadzie przejrzeć cały rejestr, aby określić które transakcje mają być przywrócone, a które wycofane. Rejestr z czasem może stać się duży, a jego przeglądanie czasochłonny
- Dla zmniejszenia kosztów rekonstrukcji danych system rejestruje z wyprzedzeniem operacje zapisu, a ponadto organizuje *punkty kontrolne*, w których zapisuje:
  - rekordy i zmienione dane pozostające w pamięci ulotnej (RAM) są kopiowane do pamięci trwałej (gdzie dane nie giną „nigdy” wskutek awarii)
  - w rejestrze transakcji (przechowywanym w pamięci trwałej) zapisuje się specjalny rekord punktu kontrolnego.
- Procedura rekonstrukcji:
  - rejestr jest przeszukiwany wstecz, aby znaleźć ostatni punkt kontrolny
  - szukając dalej wstecz odnajdywana jest pierwsza transakcja T, która nie została zatwierdzona
  - operacje przywróć i wycofaj należy wykonać w odniesieniu do T oraz wszystkich transakcji, które rozpoczęły się po niej.

Transakcje współbieżne

- Wykonanie współbieżne musi być równoważne wykonaniu sekwencyjnemu – **szeregowalność (serializability)**
- Wykonywanie wszystkich transakcji w sekcji krytycznej skutkuje nieefektywnością
- Dla gwarantowania poprawności wykonywania współbieżnego wykorzystuje się algorytmy kontroli szeregowalności, np. **protokół blokowania dwufazowego**.
- Przykład planu szeregowego i równoważnego planu współbieżnego

T0	T1	T0	T1
Czytaj(A)		Czytaj(A)	
Pisz(A)		Pisz(A)	
Czytaj(B)		Czytaj(A)	
Pisz(B)		Pisz(A)	
	Czytaj(A)	Czytaj(B)	
	Pisz(A)	Pisz(B)	
			Czytaj(B)
			Pisz(B)